

Thái Đức Hoàng Đế

Anh em Tây Sơn vốn người họ Hồ, cháu hậu duệ của Trạng nguyên Hồ Hưng Dật (thế kỷ thứ 10). ông tổ của Tây Sơn ở huyện Hưng Nguyên, Nghệ An, khoảng năm 1653-1657 bị quân của chúa Nguyễn đánh ra Đàng Ngoài bắt đem về cho ở ấp Tây Sơn (nay là An Khê, Hoài Nhơn, Bình Định), từ đó đổi thành họ Nguyễn.

Ông Nguyễn Phi Phúc lấy bà Nguyễn Thị Đồng sinh ba con trai: Nguyễn Nhạc, Nguyễn Lữ, Nguyễn Huệ.

Gia đình ông Phúc làm nghề buôn trầu cau, cuộc sống cũng khá giả. Anh em Nguyễn Nhạc theo học giáo Hiến. Giáo Hiến vốn là môn khách của Trương Văn Hạnh, ngoại hữu dưới thời chúa Nguyễn Phúc Thuần (1765-1777).

Sau Trương Văn Hạnh bị Trương Phúc Loan giết, giáo Hiến sợ phải chạy vào ở ẩn tại Quy Nhơn, mở trường dạy học ở ấp Yên Thái.

Lúc đó quyền thần Trương Phúc Loan tác oai tác quái, lấn lướt nhà chúa, lòng người ai cũng căm ghét.

Hằng ngày anh em Tây Sơn được giáo Hiến dạy cả văn lẫn võ, đồng thời khích lệ bởi câu sấm:

"Tây khởi nghĩa, Bắc thu công" Năm Tân Mão - 1771, anh em Tây Sơn phát cờ khởi nghĩa với khẩu hiệu chiến lược: "Lật đổ quyền thần Trương Phúc Loan, phò Hoàng tôn Nguyễn Phúc Dương". Quân Tây Sơn thường lấy của những nhà giàu rồi phân phát cho dân nghèo, do đó nhân dân các nơi theo về rất đông.

Trải qua 8 năm chiến đấu gian khổ, năm Mậu Tuất - 1778, quân Tây Sơn đã diệt được chúa Nguyễn ở Đàng Trong.

Nguyễn Nhạc lên ngôi Hoàng đế lập nên Triều đại nhà Tây Sơn, đặt niên hiệu là Thái Đức, phong cho Nguyễn Huệ là Long Nhương tướng quân.

Năm 1777, chúa Nguyễn Phúc Thuần và Hoàng tôn Dương đều bị chết trong trận đánh ở Long Xuyên, chỉ còn Nguyễn Ánh chạy thoát ra đảo Thổ Chu.

Năm 1784, Nguyễn Ánh cầu viện vua Xiêm cho hai vạn quân thủy và 300 chiến thuyền sang xâm lược nước ta, bị Nguyễn Huệ đánh tan trên đoạn sông Rạch Gầm - Soài Mút (Định Tường).

Năm 1786, Hoàng đế Nguyễn Nhạc sai Nguyễn Huệ đem quân ra đánh thành Thuận Hoá của chúa Trịnh vào tháng 5/1786. Trên đà thắng lợi, với khẩu hiệu "phù Lê diệt Trịnh", ngày 25/6 Nguyễn Huệ tiến quân ra cố đô Thăng Long. Nghe tin Nguyễn Huệ chiếm được thành Thăng Long, Nguyễn Nhạc sợ không kiềm chế được Nguyễn Huệ, vội thân hành đem quân bản bộ ra Bắc Hà.

Vua Lê Hiển Tông nghe tin, đem trăm quân ra ngoài cõi đón vua Tây Sơn. Nguyễn Huệ ra tận ngoại ô đón anh và tạ tội tự chuyên của mình.

Về đến kinh đô, Nguyễn Huệ đưa công chúa Ngọc Hân ra chào vua anh.

Nguyễn Nhạc khen:

- Chà, em vua Tây Sơn làm rể vua nước Nam "môn dương hộ đối" mới nhân duyên thật đẹp!

Sau khi từ Bắc Hà trở về, tháng 4 năm Đinh Mùi - 1787, Nguyễn Nhạc chia

vùng đất phía Nam ra làm ba:

- Từ đèo Hải Vân trở ra Bắc thuộc về Bắc Bình Vương Nguyễn Huệ.
- Đất Gia Định thuộc về Đông Định Vương Nguyễn Lữ.
- Nguyễn Nhạc đóng đô ở Quy Nhơn xưng là Trung ương Hoàng đế.

Năm 1793, Nguyễn Nhạc mất, làm vua được 15 năm.